

YOSHLARDA MILLIY MUSIQIY ONGNI RIVOJLANTIRISH MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA YO'NALGANLIKNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK OMILI SIFATIDA

A'zam Ahadovich G'aybullayev

Buxoro davlat pedagogika instituti

Pedagogika kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13121877>

Annotatsiya. Ushbu tezis yoshlarda musiqa tarbiyasi, ayniqsa milliy musiqa bo'lgan qiziqishni uyg'otish - milliy qadriyatimizning ijtimoiy psixologik omili sifatida hamda shaxsning rivojlanishida muhim ahamiyati, muammosi va yechimiga qaratilgan.

Kalit so'zlar: musiqa san'ati, psixologik immunitet, milliy tarbiya, milliy xarakter, psixologik omil, shaxs, yoshlar, milliy g'urur, milliy ruh.

Kirish. Musiqa tinglashda shaxsning turli yosh xususiyatlari, temperamental individual xususiyatlari, yuksak onglik darajasi, iqtisodiy-ijtimoiy yashash tarzi bevosita ahamiyat kasb etadi. Musiqa o'z xususiyatiga ko'ra sho'x, quvnoq, g'amgin, mayin, nozik, tantanavor, hazil, beg'amlik, ma'yuslik, dard kabi turli kayfiyatlarni ifodalashi mumkin. Milliy musiqalarimiz asrlar osha jilolanib, sayqal topib kelgan. Har bir millatning o'tmishi hozirgi kuni va kelajakdagi orzu umidlari o'zining kuy va qo'shiqlarida namoyon bo'ladi. Bu bilan har bir millatning taraqqiyoti yo'lidagi xizmati g'oyat beqiyos ekanligini har bir yosh avlod anglab yetmog'i lozim. Yoshlarimiz milliy musiqalarimizni nafaqat madaniy, balki-siyosiy ijtimoiy xususiyatga ega ekanligini chuqur mushohada qilgan holda tinglashi, mazmunan tushunishi hamda kelgusi avlodga yetkazish maqsadga muvofiqdir. Yuksak ijodiy namunalardan tortib, milliy fol'klargacha nazar tashlaydigan bo'lsak, musiqa xalq va millat manfaati uchun xizmat qilishini anglaymiz.

“Musiqa haqida fikr yuritish metodi” –o'quvchilarning ma'naviy qadriyatlarni shaxsan, yakka holda o'zlashtirishlariga qaratilgan. Bu metod musiqa yordamida hal etilishi mumkin bo'lgan muammoni tanlash va uning yechimi o'quvchilar tomonidan hal etilishini nazarda tutadi.

Tadqiqot ob'ekti: yoshlarning milliy musiqiy ongining shakllanish orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ijobiy munosabatini rivojlanib borishini ijtimoiy psixologik tahlili.

Tadqiqot sub'ekti: Buxoro davlat pedagogika instituti Jismoniy madaniyat fakul'tetining 1-bosqich talabalari

Tadqiqotda: 1) talaba-yoshlarda milliy musiqiy ongning namoyon etilish dinamikasi; 2) milliy musiqa asarlarining ichki tuzilishi; 3) talaba yoshlarning xalq musiqa janrlarini (xalq kuyi, xalq qo'shig'i, maqom musiqasi) baholashi darajasini o'rganishga mo'ljallangan musiqiy psixologik trening usullari ishlab chiqildi hamda aprobatsiyadan o'tkazildi.

Maqolaning asosiy qismi: Tadqiqot doirasida dastlab talaba yoshlarda milliy musiqiy ongning namoyon bo'lish dinamikasini diagnostik o'rganildi. Natijalarga ko'ra jahon va milliy estrada yoshlar hayotida ijobiy ahamiyatga ega deb biladiganlar 95%ni, ma'nosini ongli anglamasada “Rok musiqalari”ni tinglovchilar 23%ni, milliy estradada ma'nosiga emas musiqa ohangi tempi va jozibadorligiga ko'ra tinglovchilar 50%ni, milliy estrada musiqaning mazmundorligiga ko'ra tinglovchilar 43%ni, xalq kuyi, xalq qo'shiqlarini ongli anglagan, idrok qilgan holda tinglovchilar 42%ni, Yevropa klassik musiqasini mazmunan tushunib tinglaydigan yoshlar atigi 18%ni tashkil qilganligi kuzatildi.

Talabalar bilan milliy musiqa san'atimizning nodir durdona asarlari yuzasidan davra suhbatlari, musiqiy terapiya hamda o'zligingni angla psixologik trening mashg'ulotlari o'tkazildi.

Talaba yoshlarga har bir musiqaga ongli idrok qilgan holda ijobiy emotsional ta'sirlanish kechinmalarini shakllanganligini diagnostik o'rganildi. Eksperimental tadbirlar yakunida yoshlarda milliy musiqiy ongning namoyon bo'lish progressiv dinamikasi namoyon bo'ldi.

Ma'nosini ongli anglamasada "Rok musiqalari"ni tinglaydigan yoshlar 23%dan 12%ga kamayganligini, Milliy estradani ma'nosiga emas musiqahangisi va jozibadorligiga ko'ra yoqtirib tinglaydigan yoshlar ham 23%dan 12%ga kamayganligini, Jahon klassik musiqasini mazmunan tushunib, his qilib tinglaydigan yoshlar 18%dan 26%ga oshganligini, Milliy estrada musiqaning mazmundorligiga ko'ra tinglaydigan yoshlar 43%dan 79.5%ga oshganligini, xalq kuyi, xalq qo'shiqlarini ongli anglab,sevib eshitadigan yoshlar 42%dan 62.5ga oshganligini kuzatishimiz mumkin. Karelyatsion tahlillarga ko'ra milliy musiqiy ongni yuksak darajada rivojlanishi o'z navbatida jahon klassik musiqasini tushuna olishiga olib keladi. Musiqahangisi ham individual ham ijtimoiylik kasb etganligi sababli milliy va umuminsoniy qadriyatlarni yoshlar ongida shakllanib borishiga ijobiy emotsional hamda tarbiyaviy ta'sir etuvchi vosita sifatida xizmat qiladi.

Xulosa: Yuqorida keltirilgan fikrlardan kelib chiqqan holda, maqola yakunida quyidagi pedagogik-psixologik xulosalar chiqarish mumkin:

1. Radio va televideniya kanallarida milliy musiqahangisi merosimiz namunalarini yanada kengroq va ko'proq namoyish qilib borilishi, milliy musiqahangisini keng ommoga xususan, yoshlar ongida taraqqiy qilishi uchun tahliliy dasturlar ko'proq tashkil etilishi maqsadga muvofiq.
2. Yoshlarning musiqiy bilim va ko'nikmani egallash darajasi o'zlari yashaydigan hudud, madaniy muhitning ta'siri, ularning bo'sh vaqtini tashkil etishi, o'z madaniy saviyasini oshirish imkoniyatlari darajasi kabi ijtimoiy-psixologik omillar ta'siriga ko'p jihatdan bog'liq.
3. Yoshlarda milliy musiqahangisini idrokini rivojlantirishda, ularida musiqahangisi madaniyatini tarkib toptirishda, ma'naviy dunyoqarashini kengaytirishda keng imkoniyatlar mavjud.
4. Musiqahangisi san'atining o'ziga xos bo'lgan zamonaviy metodlardan foydalanib, taolaba yoshlar bilan mavzu yuzasidan qiyosiy tahlil,muhokamalar o'tkazish musiqiy idrok faoliyatini o'stiradi.

Milliy musiqiy ongni yoshlarda shakllantirish orqali ularida estetik did, vatanparvarlik, adolatlilik, hamjihatlik, yuksak insoniy hislar hamda milliy qadriyat va o'zligini ulug'laydigan shaxs bo'lib kamol topishi shak-shubhasizdir.

References:

1. G'aybullayev A'zam Ahadovich. Talaba yoshlarda milliy musiqiy ongni rivojlantirish milliy va umuminsoniy qadriyatni shakllantirishning ijtimoiy psixologik omili. TA'LIM TRANSFORMATSIYASI Respublika ilmiy - me'todik jurnali 1- soni Jurnal muassisi: BuxDPI indeks: 200130. ISSN – 2181-4201.
2. A'zam Ahadovich G'aybullayev. Urf-odat va an'analar –yoshlarda milliy qadriyatlarni shakllantiradigan Ijtimoiy psixologik mezon. Ta'limda istiqbolli izlanishlar. Xalqaro ilmiy-metodik jurnal / 2024 № 4, iyun <https://buxdu.uz>
3. A.A. G'aybullayev. Yoshlarni milliy qadriyatlarga yo'nalganligining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. Inter education & global study / Ijtimoiy-nazariy va metodik jurnal. ISSN 2992-9024 (online) 2024, №5 (1).
4. Ганс-Гельмут Декер-Фойгт "Введение в музыкотерапию". СПб.: Питер, 2003г

5. Гайбуллаев А.А. Проблемы воспитания подростков в условиях глобализации общества "Science and Education" илмий электрон журналининг Volume 3 Issue 2 сони ISSN 2181-0842 1120-1125 б <https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/2637>
6. Иванченко Г.В. Психология восприятия музыки: подходы, проблемы, перспективы. – М.: «Смысл», 2001. – С.171